

Наталя Селюкова

Куда делись детские сады Запорожья?

Сколько стоит бесплатная медицина?

Деньги на уборку мусора выделяют немалые, а кто наводит порядок?

Куда делись детские сады Запорожья?

Сколько стоит бесплатная медицина?

Журналістські розслідування

Практична школа

Куда делись детские сады

Сколько стоит бесплатная медицина?

Деньги на уборку мусора выделяют немалые, а кто наводит порядок?

Куда делись детские сады Запорожья?

Запоріжжя, 2011

Наталя Селюкова

Журналістські розслідування

Практична школа

Запоріжжя, 2011

«Журналістські розслідування: Практична школа» – посібник для студентів факультетів журналістики, викладачів, практикуючих працівників медіа та всіх, хто бажає за допомогою засобів масової інформації вирішувати актуальні проблеми громади або, принаймні, привертати до них увагу. Хід журналістських розслідувань крок за кроком – від вибору теми до виходу готової публікації, враховуючи ті ситуації, з якими довелося стикнутися навчальній групі під час практичної роботи.

КАНАДСЬКИЙ ФОНД ПІДТРИМКИ МІСЦЕВИХ ІНІЦІАТИВ

Посібник «Журналістські розслідування: Практична школа» створений Громадською організацією «Укрпростір» в рамках проекту «Практична школа журналістських розслідувань» за сприяння Канадського фонду підтримки місцевих ініціатив. Точка зору авторів дослідження може не співпадати з офіційною позицією Канадського фонду.

This publication was made under financial support of the Canada Fund for Local Initiatives.

Журналістське розслідування – не лише один із найскладніших жанрів, а й метод. Часто доводилося чути від студентів факультету журналістики про те, що вони ще не мають досвіду, тому писати такі складні речі не зможуть.

Однак у рамках проекту «Практична школа журналістських розслідувань» вдалося довести зворотнє – писати журналістські розслідування, як і взагалі займатися журналістикою може навіть студент, у якого є бажання працювати і вчитися. Головне – не боятися і робити.

У цьому виданні наведені три журналістські розслідування, які були зроблені саме студентами III-IV курсів факультету журналістики, однак перед самими текстами приділено увагу окремим етапам їх проведення із зазначенням труднощів, які виникали, і кроків до їх подолання.

Куди поділися дитячі садки?

Вибір теми

Однією з актуальних тем у Запоріжжі є нестача дитячих садків. Батьки стикаються із ситуацією, коли протягом перших місяців життя немовля, з'являється потреба записувати у чергу місць до дитячих садків, однак і при цьому гарантій «садовлаштування» дитини жоден не дає. Однак навіть при позитивному вирішенні питання виникають проблеми – оплата «благодійних» внесків, сума яких є мінімально фіксованою, тобто із зазначенням «від», а «до» є необмеженим. Така «благодійність» – окреме питання, яке порушувалося неодноразово. Однак цікаве й те, чому саме не вистачає місць у дитячих садках, адже раніше, п'ятнадцять-двадцять років тому, подібного не було. З того часу нових дошкільних навчальних закладів майже не будували – окрім приватних. Чисельність дітей навряд чи збільшилася, навіть виходячи з того, що в основному в родинях виховується по одній дитині, того часу як у зазначені часи здебільшого було по дві.

Так куди поділися дитячі садки минулого будування? Це і стало **темою** журналістського розслідування.

Коли з темою визначилися, постало питання: де брати інформацію.

Джерела інформації

Засоби масової інформації

По-перше звернемося до засобів масової інформація, проведемо моніторинг газет і сайтів для з'ясування, з якого боку підходили до теми, на які моменти звертали увагу. Це робиться й для того, щоб знати рівень дослідження теми і не повторюватися – відшукати той кут зору, з якого до проблеми не підходили. Адже розслідування – це нове, до того ж спрямоване на виявлення прихованого.

Після проведення моніторингу з'ясувалося, що більшість матеріалів порушують саме проблему того, що до дитячих садків важко потрапити, за місце у групі варто сплатити немалі кошти, черги займати майже відразу після народження немовля, однак і це ще не дає гарантії про влаштування дитини.

Також зустрічаємо публікацію місяць тому про один із дитячих садків, що на сьогодні напівзруйнований.

Офіційні сайти

Виходячи з того, що сайт Департаменту освіти і науки, молоді та спорту міської ради відсутній, звертаємося до офіційного сайту міської влади (www.meria.zp.ua). Щодо дошкільних навчальних закладів знаходимо інформації не дуже багато. Однак є цікаві факти. Наприклад, щодо аукціону-продажу дитячого садка №77, розташованого в Орджонікідзевському районі м. Запоріжжя (у самому центрі міста).

«Вартість продажу об'єкта без ПДВ: 4062506,19 грн.

Сума ПДВ: 812501,24 грн.

Початкова вартість продажу об'єкта з урахуванням ПДВ: 4875007,43 грн.»

Цікавим став аналіз бюджету міста – Додаток №7 до рішення міської ради від 26.01.2011 р., у якому на реконструкцію будівлі дошкільного навчального закладу №285 заплановані 1 898 тис. грн на проектні та будівельні роботи. Виникає дивна ситуація, коли, з одного боку, на продажі будівлі колишнього дитячого садка бюджет міста має поповнитися на 812 тисяч, того часу як, з другого боку, виділяються майже 2 мільйони гривень на реконструкцію. При цьому на аукціон виставлений дошкільний заклад, розташований в центрі міста, де найбільше дітей у черзі, а ремонтують дитсадок у Комунарському районі, де потреба в ньому дещо менша.

Також за внесеними змінами до бюджету з'ясувалося, що на реконструкцію дитсадку в тому ж районі заплановано 9,5 мільйонів гривень, а на поточний рік виділено майже 2 мільйони.

Офіційні сайти – це знахідка для журналіста-розслідувача. Згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації» саме на них мають бути розміщені цікаві факти про прийняті рішення міської влади, протоколи засідань тощо.

Інформаційний запит

Про те, що в деяких приміщеннях дошкільних закладів на сьогодні перебувають інші структури, було попередньо відомо. Це і податкові інспекції, і відділення пенсійного фонду, і школи, і ще багато «і». Для загальної картини варто було з'ясувати, яка кількість будівель дитячих садків була передана іншим структурам в оренду, а можливо й продана. Почали з найпростішого – інформаційного запиту. Виходячи з того, що проблемою навчальних закладів, у тому числі і дошкільних, опікується Департамент освіти і науки, молоді і спорту, спрямували запит до нього.

До того ж врахували, що збирання інформації може зайняти певний час (адже ми запитуємо не конкретний документ, а інформацію, яка може міститися в різних документах різних часів) – офіційно п'ять робочих днів, за потреби час може збільшитися до 20 робочих днів.

При цьому пам'ятали, що чим конкретніше буде сформульовано запит, тим більша вірогідність того, що надійде саме та відповідь, на яку чекали.

Тож, перший запит був такого змісту:

«Просимо надати перелік дитячих садків, які в період з 01.01.1992 р. до 08.11.2011 р. були передані тим чи іншим чином у власність або розпорядження приватним структурам, державним установам чи іншим фізичним та юридичним особам.

Звертаємо Вашу увагу, що відповідно до частини 5 статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» не може бути обмежено доступ до інформації про розпорядження бюджетними коштами, володіння,

користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно».

Запит було надіслано електронною поштою з проханням надіслати відповідь також на електронну скриньку редакції (відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації»). Такий крок було використано для скорочення часу на пересилання й отримання листа звичайною поштою. Для того, щоб переконатися у реєстрації інформаційного запиту, наступного дня після відправлення варто було уточнити реєстраційний номер і дату реєстрації, адже відлік часу починається саме з дня реєстрації. До того ж, згідно із законом, за понад десять сторінок друку інформації варто відшкодувати зазначені витрати. При передачі інформації за допомогою електронних носіїв плати нема за що стягувати – друк не відбувається.

Запит надсилався від юридичної особи – редакції газети, однак можна було і від імені окремого журналіста або взагалі від будь-якої особи, яку зацікавила інформація. При цьому жодних пояснень стосовно того, навіщо вам дана інформація, чому вона вас цікавить, відповідно до закону надавати не потрібно.

При оформленні інформаційного запиту варто пам'ятати про ті моменти, які є обов'язкові для зазначення:

- 1) розпорядник інформації (управління, відділ тощо);
- 2) прізвище, ім'я, по батькові особи, яка подає, або назва юридичної особи (підприємства);

3) контактна інформація особи, яка подає інформацію (номер телефону варто залишити, щоб з вами могли скотактувати за необхідності з'ясування / уточнення запитання або щоб повідомити, наприклад, що відповідь є досить великою за обсягом, тому ви можете під'їхати і попрацювати з нею на місці);

4) безпосередньо інформація, яка запитується;

5) бажана форма отримання відповіді;

6) адреса, на яку має надійти відповідь (електронна скринька – для надсилання електронною поштою та/або поштова адреса, на яку надсилати «звичайною» поштою).

До речі, інформаційний запит може бути «відправлений» і усно – за телефоном, однак при цьому можуть виникнути певні проблеми, насамперед через те, що Закон ще не так давно працює і є певні невраховані моменти, наприклад, як саме фіксувати усні запити і які докази можуть бути стосовно дати його відправлення. Безперечно, можна було скористатися записом на диктофон для підтвердження того, що запит дійсно був залишений і його прийняли, однак тут могло виникнути питання щодо дати. Адже вимагати від особи, яка по той бік зв'язку, називати час і дату – це змусити її «хвилюватися». А чи треба нам таке, коли ставимо за мету отримати інформацію, яку не змогли знайти?

В установлені строки надійшла відповідь на запит – перелік дошкільних навчальних закладів, які були закриті і передані у власність або розпорядження приватним структурам, державним установам та іншим фізичним і юридичним особам

за період 1992-2011 років на 4-х аркушах, у якому були названі 158 дитячих садків за районами міста із зазначенням року передачі і назвою нового власника або орендаря. У переліку бачимо не лише заклади, які перебували у комунальній власності (87), а й ті, що були закріплені за підприємствами Запоріжжя (71). Причому, варто звернути увагу й на те, що більшість переданих будівель розташовувалася у центральному районі міста – Орджонікідзевському (37 садків, серед яких 23 комунальні). По 40 будівлях інформація про нових власників / орендарів була не зазначена, із них, щоправда, лише один комунальний. Два садки були зазначені як продані. Лише три повернуті з оренди.

Зосередивши увагу на дитячих садках, які перебували у комунальній власності – тобто були саме власністю територіальної громади, яка і повинна була ними розпоряджатися, з'ясуємо, що будівлі передані під банківські філії, комунальні підприємства, приватні дитячі садки і ліцеї, відділи РВО і податкові, жіночі консультації, приватні типографії, релігійні центри тощо, і навіть під меблевий магазин.

Пік «роздавання» припадає на 1995–1997 роки (20 і 31 відповідно), потім відбувається «послаблення», і в 2001 році 17 із дошкільних навчальних закладів, що залишилися, переходять у розпорядження інших структур.

Навіть і ця інформація для роздуму досить цікава. Однак варто з'ясувати, на яких підставах будівлі закладів, які так необхідні для маленьких дітей і їхніх батьків, перетворилися в установи, які так далекі від первинного призначення.

Тому також вдаємось до інформаційного запиту, який має підказати доцільність дій влади та хоча б побічно вказати на

тих осіб, що було причетні до роздавання власності населення міста.

Відповідно до ст. 34 Конституції України, ст. 5 Закону «Про інформацію» кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Згідно з статтями 3, 4 Закону України «Про доступ до публічної інформації» право на доступ до публічної інформації гарантується, зокрема, обов'язком розпорядників інформації надавати і оприлюднювати інформацію у тому числі за максимально спрощеною процедурою подання інформаційного запиту на інформацію.

Просимо надати копії договорів оренди, а також інших документів (рішень міської ради, аукціонів, протоколів громадських слухань тощо), на підставі яких були передані у використання наступні дошкільні навчальні заклади м. Запоріжжя: №№ 2, 41, 84, 147, 249, 7, 16, 65, 38, 52, 10/60, 67, 77, 102, 158, 184, 194, 218, 10.

Просимо надати копії договорів купівлі-продажу, а також інших документів (рішень міської ради, аукціонів, протоколів громадських слухань тощо), на підставі яких були передані у власність наступні дошкільні навчальні заклади: №№ 54, 212

Просимо надати копії документів, на підставі яких дитсадок № 67 був перебудований під магазин «Меблі».

Відповідь отримуємо у зазначений термін:

Розглянувши Ваш запит від 21.11.2011 №92 про отримання документів, на підставі яких були передані у використання наступні дошкільні навчальні заклади повідомляємо наступне.

Надаємо Вам копії рішень міської ради та виконкому міської ради про виключення дошкільних навчальних закладів з переліку дошкільних закладів міста (по ДНЗ №№ 2, 41(2 рішення), 84, 147, 249, 7, 16, 65, 38(2 рішення), 52, 10/60, 67, 77, 102, 158, 184, 194, 218, 10, 54, 212.

Не можемо надати інформацію про подальше використання (договори купівлі-продажу або оренди) будівель, які виключено з переліку і не знаходяться в оперативному управлінні територіальних відділів освіти, молоді та спорту міської ради, так як це питання не є нашою компетенцією.

Рішення стосовно ДНЗ №102 було прийнято у 1992 році (передача під школу «Контакт»), ДНЗ №158 (передача під школу «Логос») в архіві департаменту не зберігаються.

Додаток: 19 арк, в 1 прим.

Таким чином, отримуємо підстави для передачі об'єктів комунальної власності, які офіційно затверджені виконавчим комітетом міської ради м. Запоріжжя. Мова про деякі з них піде у самому тексті розслідування.

Подані на офіційних бланках і за підписом відповідальної особи інформаційні запити є офіційними документами і не потребують додаткової перевірки.

Законодавство

Для з'ясування правомірності прийнятих рішень звертаємося до законодавства. Насамперед з обраної теми – до Закону України «Про оренду майна державних підприємств та організацій», прийнятому ще у 1992 році, який, однак, зазнав безліч змін і доповнень. Зокрема, за статтею 19 «Орендна плата». Зважаючи на те, що за наявною інформацією найбільше передано в оренду будівель дитячих будинків у 1995-1997 роках, звертаємося до змін саме цього часу.

1. Орендна плата є платежем, який вносить орендар орендодавцеві незалежно від наслідків господарської діяльності, але не більше п'яти відсотків від вартості орендованого майна

(<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2269-12&ed=19950516>).

Наступні зміни до цієї статті вносяться у 1999 році.

Стаття 19. Орендна плата

1. Орендар за користування об'єктом оренди вносить орендну плату незалежно від наслідків господарської діяльності. Річна орендна плата за користування цілісним майновим комплексом підприємства, його структурним підрозділом не може перевищувати десяти відсотків вартості орендованого майна. У разі визначення орендаря на конкурсних засадах умовами конкурсу може бути передбачено більший розмір орендної плати. (Частина перша статті 19 в редакції Законів N 768/97-ВР від 23.12.97; №685-XIV (685-14) від 20.05.99)

(<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2269-12&ed=19990619>).

Зважаючи на те, що вартість орендованого майна (у тому числі і нерухомого), як правило, значно менша за комерційні пропозиції, то й оренда об'єктів комунальної власності виходить достатньо низькою. Тобто орендарі явно отримують перевагу щодо орендної плати. Мабуть, кожний підприємець із задоволенням скористався би подібною можливістю. Щоправда, чомусь, не кожний її може отримати.

Однак, чи прописана в законодавстві можливість передавати в оренду або власність дошкільні навчальні заклади під магазини меблів, туристичні агентства тощо? Закон, який стосується дошкільної освіти взагалі, з'являється в Україні лише в 2001 році, коли пік «роздачі» все залишився позаду.

Хоча ще 1993 року мала місце Постанова Президії Верховної Ради «Про доповідну записку комісії Верховної Ради України у справах жінок, охорони сім'ї, материнства і дитинства та з питань народної освіти і науки «Про невідкладні питання діяльності дитячих дошкільних закладів» (Документ 3088-12, редакція від 09.04.1993, <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3088-12>), у якій йшла мова про таке:

«...посилаючись на вимоги трудових колективів, йдуть на ліквідацію підвідомчих дошкільних закладів, а їх приміщення передають або продають іншим організаціям для використання не за призначенням. Так, наприклад, лише в Запорізькій області на протязі 1992 року закрито 19 відомчих дошкільних закладів. В м. Енергодарі ліквідовано дитячий садок №1 на 280 місць будівельного управління Запорізької АЕС. В той же час черга на влаштування дітей до садків у місті налічує близько 2 тис. заяв. В Оріхівському районі в приміщенні дитячого садка відкрита їдальня. Дошкільний заклад Запорізького абразивного комбінату

переобладнаний під сімейний гуртожиток, дитячий садок №56 ВО "Запоріжтрансформатор" передано комерційному банку.

Мають місце факти закриття відомствами шкільних закладів на капітальний ремонт з метою подальшої їх передачі комерційним структурам: дошкільний заклад № 153 ВО "Радар", №164 хлібзаводу, № 57 суднобудівельного заводу м. Києва, №108 шахтоуправління "Мушкетівське" м. Донецька, №15 заводу "Скловолокно" м. Бердянська Запорізької області тощо.

...Виходячи з вищезазначеного та враховуючи особливо важливе значення стабільно і роботи дитячих дошкільних закладів для задоволення освітніх потреб населення, соціального захисту сімей, які мають дітей, Комісії Верховної Ради України у справах жінок, охорони сім'ї, материнства і дитинства, з питань народної освіти і науки вважають за необхідне:

...– Раді Міністрів Республіки Крим, місцевим Радам народних депутатів, державним адміністраціям, керуючись ст. 5 Закону України "Про приватизацію державних підприємств" (2163-12) не допускати ліквідації, зупинення діяльності або використання не за призначенням дитячих ясел і садків. Забезпечити збереження мережі відомчих дошкільних установ, за згодою власника переводити їх у підпорядкування органів освіти та на змішані форми фінансування...»

Однак, незважаючи на це, у 2001 році комунальний дошкільний навчальний заклад № 54, що розташований в Ленінському районі м. Запоріжжя, проданий. У 2011 році виставлений на аукціон дитячий садок №77, що розташований в центрі міста і певний час перебував в оренді видавництва, що спеціалізувалося на виданні навчальної літератури, а тому мало певні пільги відповідно до закону.

Зокрема, у Законі України «Про дошкільну освіту» 2001 року міститься стаття 16, що регламентує «створення, реорганізацію та ліквідацію дошкільного навчального закладу:

1. Створення, реорганізація і ліквідація дошкільних навчальних закладів незалежно від підпорядкування, типів і форми власності здійснюються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

...5. Вивільнені приміщення ліквідованих державних та комунальних дошкільних навчальних закладів використовуються виключно для роботи з дітьми.

Майно, яке є державною або комунальною власністю (земельні ділянки, будівлі, споруди, обладнання тощо), придбання чи відокремлення якого призначене для здобуття дітьми дошкільної освіти, використовується виключно із зазначеною метою.

6. Засновник (власник) державного чи комунального дошкільного навчального закладу не має права безпідставно ліквідувати його, зменшувати в ньому площу території, кількість груп, а також здавати в оренду приміщення (будівлі).

Реорганізація або ліквідація діючих комунальних дошкільних навчальних закладів, а також дошкільних навчальних закладів, створених колишніми сільськогосподарськими колективними та державними господарствами, допускається лише за згодою територіальної громади (загальних зборів) села, селища, міста або на підставі результатів місцевого референдуму.

Однак у дійсності жодних документів, жодної інформації щодо проведення зборів або референдуму для прийняття рішення ліквідації або реорганізації дошкільних навчальних закладів знайти не вдалося – бо подібні заходи навіть не проводилися. А всі рішення спираються лише на Закон України «Про місцеве самоврядування», відповідні зміни до якого були внесені лише у 02.05.2011 року.

Експерт від громадськості

Активні громадяни, об'єднані в громадські організації, ініціативні групи – знахідка для журналіста. Саме від них можна отримати інформацію не лише про певні проблеми, а про окремі кроки до їх вирішення. З дитячими садками в цьому допомогла Асоціація громадських організацій «Батьки і діти», яка нещодавно зверталася по допомогу до ЗМІ із висвітленням саме цієї проблеми. Завдяки активістам вдалося отримати вже систематизовану інформацію і щодо зміни кількості дошкільних закладів протягом років незалежності, і про реакцію (точніше, її відсутність) контролюючих органів – прокуратури, і про деякі речі, які на сьогодні вже з'ясувати не має можливості.

Однак при цьому варто пам'ятати, що серед джерел інформації – і документів, і людей – є як офіційні (які не потребують додаткової перевірки «правдивості»), так і неофіційні (яким без перевірки неможна довіряти на сто відсотків – у кожного можуть бути свої мотиви надання інформації, і це варто враховувати і намагатися розуміти підстави для розголошення не всім доступних відомостей). Надані документи стають підставою для довіри, однак з

інформацією, яка передається лише на словах, варто бути обережними.

Так, за словами голови Асоціації Павла Тодорішина, дитячий садок №144 (на який виділено майже два мільйони гривень на реконструкцію у цьому році) був в оренді, і коли повертався власнику, жодних претензій до його стану не було. За словами співрозмовника, він бачив акти прийому-передачі. Не маючи підстав до недовіри, все ж таки краще зробити посилання на автора слів.

Виїзд на місце. Фотофакти

Краще один раз побачити на власні очі, ніж багато разів почути або прочитати. Тому без виїзду на місце не обійтись. Вирушили до дошкільного навчального закладу, про які йшли суперечки – №144. І що побачили? Напівзруйнована будівля, у якій лише стояли з одного боку пластикові вікна. Більше нічого зроблено не було – ні внутрішнього, ні зовнішнього ремонту.

Також проїхалися містом, щоб переконатися, як на сьогодні виглядають дитячі садки, які передані у власність або оренду. Фотофакти дають можливість більш наглядно сприймати ситуацію. Будівля банку, магазину «Меблі», туристичне агентство замість граючих на майданчику дітей... Невже не вражає?

Незважаючи на те, що всі «нові» об'єкти розташовані у доступному кожному місці, їх може побачити всі бажаючі, виникла проблема сама із фотофіксацією.

Однак за Законом України «Про інформацію» (<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>):

«Стаття 25. Гарантії діяльності засобів масової інформації та журналістів

1. Під час виконання професійних обов'язків журналіст має право здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом».

Генеральне інтерв'ю

У жодному із розслідувань не обійтися без інтерв'ю з особою, яка безпосередньо причетна до проблеми. Саме від неї може залежати її виникнення і небажання вирішення. Здебільшого, така особою є офіційною – директор підприємства, начальник управління, департаменту тощо. Перевірка його слів, як правило, не проводиться – вона вже попередньо зроблена. Варто показати його погляд на питання, бачення проблеми і бажання або небажання щось змінити.

Генеральне інтерв'ю може проводитися як на початку розслідування, передувати пошуку аргументів і фактів, або наприкінці, коли всі докази уже зібрані. У даному розслідуванні вдалися до останнього варіанту.

Запитання при генеральному інтерв'ю ставляться виходячи з тих фактів, які зібрані.

Краще, якщо «відповідальний» за проблему, погодиться на інтерв'ю з одного разу, без попереднього озвучення теми. Це дасть можливість журналісту при вмінні сформулювати до себе

довіру повести розмову в необхідному руслі та отримати більш правдиву ситуацію. На жаль, таке буває не завжди.

Домовившись про інтерв'ю з начальником Департаменту освіти і науки, молоді і спорту і прийшовши вчасно, розмови однак не вийшло. Пропозиція отримати інформацію в письмовому вигляді не дала би бажаних результатів. Тому довелося перенести інтерв'ю на інший час. Однак при цьому чиновник вже знав, про що піде мова і мав час для відповідної підготовки відповідей. Проте навіть і це мало свою реакцію на публікацію.

Аналіз інформації

При проведенні даного розслідування аналіз інформації відбувався паралельно з роботою із джерелами. Однак так виходить не завжди. Іноді, коли у розслідуванні задіяні декілька осіб, які паралельно працюють з різними джерелами, доводиться на певному етапі зупинитися, щоб проаналізувати і співставити факти, які вдалося зібрати. При цьому важливо пам'ятати про те, що протягом збору інформації можна дійти зовсім інших висновків, ніж ви передбачали. Адже журналістські розслідування мають на меті розкриття інформації, яка наперед невідома, яку намагалися приховати.

При аналізі інформації варто звертати увагу на отримані цифри, на ті факти, які наводять під час інтерв'ю як зацікавлені, так і незацікавлені учасники, співставляти почуте і побачене на власні очі. При цьому важливо намагатися говорити не лише

про наслідки, а й насамперед про причини події, а для цього варто співставляти і послідовність фактів, хід подій – що передувало і до яких результатів призвело.

Підготовка матеріалу

Цей етап журналістського розслідування є одним із найскладніших. Під час роботи з джерелами накопичується велика кількість матеріалів, проте здебільшого не всі з них можуть бути включені до публікації. Деякі доведеться відкласти до іншого часу. Розпорошення уваги не піде на користь ні журналісту, ні читачу. Окрім того, варто пам'ятати й про обмеження друкованої площини або ефіру. Тому краще зацентувати на одному-двох найважливіших і найгостріших моментах, ніж говорити про все і ні про що водночас.

При цьому варто дивитися на журналістський матеріал з боку аудиторії засобу масової інформації, розуміючи, що ви, а не вони спілкувалися з учасниками, бачили документи, об'єкти. Тому одним із важливих рис готового матеріалу має бути доступність для сприйняття, зрозумілість і послідовність викладу.

Яким чином скомпонувати всю отриману інформацію? Перше, що потрібно пам'ятати, – кожна думка має бути доведена. Адже журналістське розслідування не власні думки з приводу проблеми, а колосальна праця, побудована на доказах.

Журналістське розслідування має в повному обсязі показати, що тема обрана не випадково, що насправді є сенс звернути на неї увагу для того, щоб вирішити проблему.

У наведеному нижче журналістському розслідуванні було вирішено зосередити увагу на фактажі – показати, куди поділися дитячі садки, залишивши можливість читачу самостійно зробити висновки з наведених цифр, обґрунтувань передачі в оренду (одне з яких було винесено в заголовок матеріалу).

С ЦЕЛЮ ОПТИМИЗАЦИИ ЛИКВИДИРОВАТЬ

За годы независимости Запорожье лишилось 158 детских садов

*Владимир Носков, Роман Акбаи, Анастасия Бондаренко,
Алина Звягинцева, Юлия Маловичко, Анна Бурейко*

Дефицит мест в детских садах – одна из наиболее дискутируемых социальных проблем в Запорожье, да и в стране вообще. Чиновники не устают объяснять сложившуюся ситуацию «объективными обстоятельствами», однако, так или иначе, очередь в детский сад молодым родителям приходится занимать с самого рождения ребенка.

Бесстрастные цифры

Сегодня в Запорожье около 2,5 тысяч детей стоят в очереди на оформление в детский сад. В городе функционируют 143 дошкольные учебные заведения. Среди них 119 – коммунальные. Дошкольное образование города охватывает около 24 тысяч детей, из которых почти 4 тысячи воспитываются в специальных пришкольных подразделениях. Создание таких подразделений – основной метод решения проблемы, взятый на вооружение городскими властями. На эти цели выделяются средства из городского бюджета, в то время как многие бывшие детсады, переданные в аренду или проданные, сегодня используются не по назначению, а то и просто разрушаются без хозяйской руки.

Проблема уходит корнями в 1990-е годы, когда уровень рождаемости катастрофически снизился во всей стране и в детсадах наблюдалась нехватка воспитанников. Дошкольные учебные заведения стали финансовой обузой для города и их активно расформировывали, передавая для использования другим учреждениям – школам, Пенсионному фонду, налоговой, различным управлениям и т. п., а также продавая или сдавая в аренду частным структурам.

Политика «проедания»

До 2001 года процедура закрытия детских садов не регулировалась законодательно и органы местного самоуправления были правомочны распоряжаться дошкольными заведениями по своему усмотрению, в соответствии с Законом Украины «О местном самоуправлении в Украине».

За годы независимости город лишился 158 (!) детских садов – более половины от их общего числа. Из них в Жовтневом районе было ликвидировано 16 дошкольных учебных заведений, в Заводском – 20, в Коммунарском – 15, в Ленинском – 24, в Орджоникидзевском – 37, в Хортицком – 8, в Шевченковском – 38. Большинство из них закрыто в первое десятилетие независимости.

Политика «проедания» сэкономленных или полученных от предприятий денег свидетельствовала о том, что сегодняшняя проблема во многом создавалась искусственно. Промышленные предприятия в эпоху массовой приватизации вносили детсады в уставный фонд акционерных обществ, продавали их, сдавали в аренду. Немногочисленные ведомственные детсады, которые были переданы на баланс города, постигла та же участь.

Чиновники предварительно исключали детские садики из перечня учебных заведений «за ненадобностью», а затем продавали или сдавали их в аренду уже как коммунальное имущество.

Лихие 90-е

Один из примеров такой политики – детский сад №2 на ул. Чекистов, 11, который 31 июля 1997 года согласно решению исполкома №402 был передан в аренду гандбольному клубу «Ветеран». ГК «Ветеран» – это общество с ограниченной ответственностью, т. е. коммерческая фирма, а в помещении сада разместился офис этого ООО и кафе. Все это – «с целью поддержки и популяризации гандбола в г. Запорожье», как говорится в решении, подписанном тогдашним городским головой Александром Головки и принятом к исполнению заместителем мэра А. Черепковым.

25.12.1997 решением №675 исполком ликвидировал детсад №16 по ул. Сталеваров, 8 и передал его для нужд городского управления здравоохранения. Контроль над исполнением был возложен на зама градоначальника Л. Островскую. Медикам здание так и не понадобилось, и оно было передано в аренду «Индустриалбанку».

Решением №22 от 06.06.1998 исключен из перечня учреждений образования города детсад №212 на ул. Кузнецова, 13. Управлению коммунальной собственности горсовета было поручено решение вопроса о дальнейшем использовании здания учебного заведения. Контроль над исполнением решения также был возложен на Л. Островскую. Вопрос вновь решился просто – здание продали. Сегодня эта территория обнесена высоким забором, колючей проволокой и не имеет каких-либо «опознавательных знаков».

Новое тысячелетие

При мэре Александре Поляке ликвидация коммунальных детских садов продолжалась, хотя и не в прежних масштабах. Решением исполкома №275/10 от 30.07.2001 детсад №84 на ул. Жуковского, 70б был передан «Запорожскому институту государственного и муниципального управления» (ныне – Классический приватный университет) – частному вузу. Контроль над выполнением был возложен на зама Александра Владимировича – Василия Тимошика.

04.07.2001 решением №240 Александр Поляк поручил Василию Тимошику контроль над передачей бывшего детсада №38 (ул. 40 лет Советской Украины, 90) управлению коммунального хозяйства горсовета (начальник – Владимир Грищенко) для нужд самого управления. Однако затем здание оказалось в руках частного предприятия.

Решением №17 от 19.12.2001 из перечня учебных заведений среди прочих были исключены детсады №41 (ул. Гоголя, 157) и №54 (ул. Спортивная, 11). Решение их дальнейшей судьбы также было возложено на управление коммунальной собственности горсовета, а контроль над процессом поручен заму мэра Геннадию Бобро. Первый из этих садов следующие пять лет просто не использовался, после чего был передан на благотворительной основе для организации в здании частного детсада (подробности читайте ниже). Второй продан.

05.06.2002 решением №43 ликвидированы три детских сада на Кичкасе. Один из них – №249 по ул. Союзной, 67а – был передан в аренду религиозной организации «Христианский центр «Маран-Афа».

И вновь продолжается бой

После того как мэское кресло занял Евгений Карташов, ситуация кардинально не изменилась. 16.07.2003 решением исполкома №45 сразу шесть детских садов были исключены из перечня учебных заведений города. Мэр поручил решить их дальнейшую судьбу исполкому «с обеспечением возможности, при возникновении необходимости, возвращения прежнего статуса». Контроль над исполнением решения возлагался на зама мэра Л. Островскую и главу депутатской комиссии по вопросам деятельности исполнительных органов горсовета В. Кравченко. Необходимость возникла относительно скоро, но указанная возможность обеспечена не была. Детсад №67 на ул. Сталеваров, 14 был сдан в аренду и капитально переоборудован арендаторами под магазин «Мебель».

Детсад №77 на пр. Маяковского, 3б также сдан в аренду. Правда, в нем разместилось издательство, печатающее детскую литературу, а этот вид деятельности предусматривает определенные льготы и право использовать для этих целей здания бывших дошкольных учебных заведений. Но сегодня помещение этого сада выставлено громадой на аукцион с начальной ценой почти 5 миллионов гривен.

Решением исполкома №34 от 27.01.2004 в аренду частной транснациональной корпорации передан и детсад №65 по ул. Панфиловцев, 13а. Контролировал исполнение этого решения зам. мэра Александр Панченко.

Буква закона – последняя в алфавите

Примечательно, что с 2001 года процедура ликвидации детских садов регулировалась принятым Законом Украины «О дошкольном образовании». Новый закон существенно ограничивал полномочия чиновников. Однако в Запорожье

власть имущие упорно игнорировали его, продолжая закрывать дошкольные учреждения, по-прежнему ссылаясь в соответствующих решениях горисполкома на Закон «О местном самоуправлении».

Ситуация несколько изменилась лишь в 2006 году, когда Конституционный суд растолковал положения ч. 3 ст. 50 Конституции Украины «государство обеспечивает доступность и бесплатность дошкольного... образования в государственных и коммунальных заведениях». Рассмотрение в КС было инициировано 50 депутатами Верховной Рады, обеспокоенными тем, что чиновники на местах игнорируют законодательство при ликвидации и распродаже детских садов. КС подтвердил, что в соответствии с ч. 6 ст. 16 Закона Украины «О дошкольном образовании» «запрещается безосновательная ликвидации дошкольных учебных заведений... государственной и коммунальных форм собственности».

Впрочем, это привело лишь к тому, что город начал передавать детские сады уже не на коммерческой, а на благотворительной основе. В частности, 27.12.2006 Евгений Карташов подписал решение исполкома №28 о передаче уже упоминавшегося выше детсада №41 на ул. Гоголя, 157 благотворительному фонду «Еврейская община Запорожской области» для организации частного дошкольного учебного заведения «Бейт Хана». Выполнение решения контролировали зам. мэра Александр Кузьмин и глава депутатской комиссии горсовета по гуманитарным вопросам Валерий Крайний.

Принятие Закона «О дошкольном образовании» и решение Конституционного суда не привели к возвращению городу детских садов, сданных в аренду в 1990-е годы. Например, аренда вышеупомянутого детсада №2 на ул. Чекистов, 11 в 2007 году была продлена, и ООО «ГК «Ветеран»

по-прежнему популяризирует там гандбол. В следующем году истекает срок аренды «Христианским центром «Маран-Афа» детсада №249 на ул. Союзной, 67а. Хватит ли у чиновников политической воли, чтобы вернуть его городу и горожанам?

Мы за ценой не постоим

В то же время в нынешнем году городскими властями было запланировано выделить около 2 миллионов гривен на реконструкцию детского сада на ул. 40-летия Победы, 15а. Еще почти 9,5 миллиона гривен составляет общий объем финансирования реконструкции детсада №144 на ул. Совхозной, 37. Готовность здания – 11%. Необходимая для полного завершения реконструкции сумма – более 8 миллионов гривен. Этот детский сад в относительно короткий срок был превращен в руины якобы нерадивыми арендаторами.

Были вырезаны все трубы, пропали окна, двери, деревянные конструкции. В итоге договор аренды расторгли досрочно. Впоследствии на установку в этих развалинах пластиковых окон выделено несколько сотен тысяч бюджетных гривен. Теперь в полуразрушенной кирпичной коробке сияет белизной «пластик». Правда, по-прежнему при отсутствии охраны.

– В акте приема-передачи при возвращении детсада №144 городу никаких претензий к состоянию возвращаемого имущества вынесено не было, – говорит глава Ассоциации «Отцы и дети» Павел Тодоришин. – Хотя передавалось оно арендаторам в более-менее нормальном состоянии. Кто-то должен за это ответить, я так считаю, потому что это деньги из нашего кармана.

Впрочем, обращения Ассоциации в правоохранительные органы – как местные, так и центральные – не возымели действия.

Есть вопросы

Проблемной остается и ситуация вокруг школы №104 на Правом берегу. Родители учащихся в ней детей сегодня активно выступают против решения городской власти перевести младшие классы в помещение бывшего детского сада, расположенного неподалеку. Школа делит здание с Запорожским окружным административным судом, которому недостает имеющегося помещения. В результате городское руководство приняло решение с 1 января 2012 года переселить школьников в бывший детсад. Хотя, по утверждению родителей, в здании функционируют стоматология и парикмахерская и расширить площади суда за их счет было бы разумнее. Да и логичным выглядит вопрос: «Если за счет здания детского сада можно решать проблемы административного суда, то почему нельзя использовать сад по прямому назначению?».

Так или иначе, но многие из описанных (и упущенных из внимания) вопросов однозначно нуждаются в подробном изучении и правовой оценке. И мы надеемся на реакцию компетентных органов.

Прямая речь

– Детский сад на ул. Маяковского, 3б выведен из состава дошкольных учреждений давно, в 2003 году, – прокомментировал «Правде» сложившуюся ситуацию директор департамента образования и науки, молодежи и спорта городского совета Владимир Кузьменко. – Он сейчас находится в ведении управления коммунальной собственности. Ответить на вопрос, каким образом и почему принимаются такие

действия (выставление садика на аукцион. – Ред.), не в моей компетенции. Насколько я знаю, там достаточно сложный судебный процесс, и когда он будет завершен и что из этого будет – мне неизвестно.

По поводу школы №104 на Кремлевской. Учеников младших классов переводят в здание детского сада, которое не предназначено для школьных занятий. Поэтому там сейчас проводится реконструкция с целью организации начальной школы. Это нормальная европейская практика – начальная школа желательно должна быть в отдельном помещении. Никто никуда никого не переведет, пока не будут созданы абсолютно нормальные условия для детей, соответствующие санитарным нормам. К тому же этот детский сад не был дошкольным учебным заведением – там были ясли.

Сейчас в Орджоникидзевском, Заводском и Хортицком районах практически не существует очередей. Проблемными остаются Жовтневый, Коммунарский, частично Шевченковский и Ленинский районы. В Бородинском микрорайоне, в школе №109, мы заканчиваем реконструкцию и открываем дошкольное учреждение. Я надеюсь, что строители нас не подведут, и 1 января оно будет открыто.

В 1991 году мы имели почти 100 тысяч школьников, сейчас – около 60 тысяч. Значительное количество школ эксплуатируется не на полную мощность. Тем не менее за последние 10 лет мы не закрыли ни одной СШ. Через 10 лет, по самым благоприятным прогнозам, будем иметь 67-68 тысяч учащихся. Мы можем прогнозировать ситуацию и позволить себе открывать при общеобразовательных учебных заведениях дошкольные группы.

Кроме того, в коммунальной собственности в 1990 году было 93 запорожских детских сада, сейчас – 120. То есть

количество коммунальных учреждений выросло – в первую очередь за счет принятия на баланс ведомственных садов. И мы продолжаем возвращать из аренды новые дошкольные заведения. Уже возвратили четыре сада – №285, 220, 226 и 224, еще несколько на подходе. Будем их восстанавливать.

(Газета «Правда» №48 от 01.12.2011)

Куди йдуть кошти медицини?

Вибір теми

Тема медицини актуальна завжди, до того ж торкається вона майже кожного. Про те, що безкоштовна медицина гарантується в основному законі, знають всі, також як і те, що насправді ця безкоштовність має свою ціну, до того ж у грошовому еквіваленті. «Примусові» внески до благодійних фондів при лікарнях, страхові поліси, що діють протягом одного-двох днів при поліклініках, «необхідна» вдячність лікарям, медсестрам – із цим стикався, мабуть, кожен. Серед пояснень можна почути найчастіше два: у лікарів низька зарплата і необхідно зібрати кошти на ремонт. Однак чи справді все так погано із фінансуванням медичної сфери?

Джерела інформації

Кожна тема журналістського розслідування має свою специфіку. І хоча існує універсальний перелік джерел інформації, у різних випадках до нього звертаються в тій чи

іншій послідовності, роблячи більший акцент на тому чи іншому.

Якщо у вище розглянутому журналістському розслідуванні, присвяченому передачі будівель дошкільних навчальних закладів у власність або оренду, жителі міста мало що могли повідомити, окрім того, що проблеми нестачі дитячих садків дійсно постала дуже гостро (і ще, мабуть, що не вистачає коштів у бюджеті на утримання дитсадків), то при проведенні журналістського розслідування у сфері медицини висловлювання пацієнтів відіграло одне з важливих ролей як доказова база існуючого питання про не зовсім, так би мовити, безкоштовне лікування.

Тож першим кроком стало спілкування – опитування пацієнтів і відвідувачів хворих у лікарнях міста. Всі сто відсотків опитуваних сказали про те, що довелося витратити кошти на безоплатне лікування. Однак, якщо одним пропонували сплатити певну суму (яка коливалася від 20 до 100 гривень) ще перед початком лікування, то інших ставили перед фактом про необхідність оплати після операцій, проте перед закриттям лікарняного. Якщо в одних випадках як обґрунтування суми посилалися на забезпечення харчуванням, деяким довелося почути про збирання коштів на ремонт лікарні. Однак вдалося дізнатися тільки про один випадок видачі квитанції на сплачену суму. Декому пропонували, якщо не в змозі оплатити грошима, купити миючі засоби, папір і т.п.

Інформаційний запит

Незабезпеченість найнеобхіднішим у лікарнях вже стало проблемою, у якій навіть ніхто не сумнівається. Однак, щоб перевірити, наскільки «обмежений» бюджет на медичну сферу, вирішили надіслати інформаційний запит в Управління з питань охорони здоров'я Запорізької міської ради:

«Просимо надати постатейний перелік коштів, виділених з міського бюджету, на забезпечення функціонування установ сфери охорони здоров'я в місті Запоріжжі на 2011 рік».

У зазначений термін відповідь надійшла. Із цікавих фактів:

«на предмет, матеріали, обладнання та інвентар... – майже 13 мільйонів грн за 10 місяців;

на продукти харчування – 4,905 млн грн;

на реконструкцію 7 лікарень – 7,633 млн грн» (правда, розподілені не рівними долями).

Тож, чи справді не вистачає на харчування, ремонт та миючі засоби?

Серед опитуваних найбільше скарг було на міську клінічну лікарню екстреної та швидкої медичної допомоги. При цьому не лише на вимагання благодійних внесків, а на те, що майже за всі процедури треба платити. Тому спрямували запит до її керівництва. Через те, що заклад фінансується з бюджету, надати інформацію вони були зобов'язані.

«Просимо надати постатейний перелік коштів, виділених з міського бюджету, на забезпечення функціонування міської клінічної лікарні екстреної та швидкої медичної допомоги №5 на 2011 рік. А також інформацію з приводу того, чи надаються у 5 міській клінічній лікарні екстреної та швидкої медичної допомоги платні послуги пацієнтам».

У відповіді окрім названих сум, була й цікава фраза «Лікарня платних послуг не надає».

Законодавство

Однак, мабуть, коли керівництво лікарні давало відповідь на запит, вони не знали того, що існує перелік послуг, які медичні заклади можуть надавати офіційно на платній основі. Чи, може бути, кошти просто офіційно не беруться?

Хоча в «Основах законодавства України про охорону здоров'я» передбачено:

«Стаття 18. Фінансування охорони здоров'я

Фінансування охорони здоров'я здійснюється за рахунок Державного бюджету України, бюджету Республіки Крим, бюджетів місцевого та регіонального самоврядування, фондів медичного страхування, благодійних фондів та будь-яких інших джерел, не заборонених законодавством.

...Всі заклади охорони здоров'я мають право використовувати для підвищення якісного рівня своєї роботи кошти, добровільно передані підприємствами, установами, організаціями і окремими громадянами, а також з дозволу власника або уповноваженого ним органу встановлювати плату за послуги в галузі охорони здоров'я.

Держава забезпечує створення і функціонування системи медичного страхування населення. Страхування громадян здійснюється за рахунок Державного бюджету України, коштів підприємств, установ і організацій та власних внесків громадян. Питання організації медичного страхування

населення і використання страхових коштів визначаються відповідним законодавством».

Якщо лікарня не користується цим законом, то чому пішла шляхом іншого – «Про благодійництво та благодійні організації»:

«Стаття 22. Контроль за діяльністю благодійної організації»

Контроль за діяльністю благодійних організацій, у тому числі і порядком використання ними майна та коштів, призначених для благодійної допомоги, здійснюється органами виконавчої влади відповідно до їх компетенції.

Контролюючі органи виконавчої влади в межах своїх повноважень мають право вимагати від благодійників та органів управління благодійної організації надання їм необхідних документів та отримувати необхідні пояснення.

Благодійники, які передали своє майно, кошти та інші матеріальні цінності до благодійної організації, одержують на їх вимогу звіт про використання зазначених майна, коштів та цінностей. Якщо майно, кошти та інші матеріальні цінності передані за цільовим призначенням, звіт про їх використання подається благодійнику в обов'язковому порядку благодійною організацією.

Набувачі благодійної допомоги у формі благодійних внесків і пожертвувань, що мають цільовий характер (благодійні гранти), повинні звітувати перед благодійниками та благодійними організаціями про їх використання.

І щодо зобов'язань:

«Стаття 14. Обов'язки благодійної організації»

Благодійна організація зобов'язана забезпечити виконання статутних завдань, вільний доступ до своїх звітів, документів про господарську та фінансову діяльність».

Інформаційний запит

Зважаючи на вже наявну інформацію, вирішили дізнатися, скільки коштів надходить на рахунки благодійного фонду і куди вони йдуть. Для з'ясування цього питання варто було дізнатися в Головному управлінні юстиції у Запорізькій області, які фонди зареєстровані при лікарні, а водночас про інші фонди при інших лікарнях. Відповідь на запит складалася зі 295 фондів, серед яких були як і ті, що працюють при лікарнях, так і ті, що до медицини жодного відношення не мають.

Простеживши за адресами реєстрації, відзначили декілька цікавих для розслідування фондів. А до фонду «Швидка допомога», одного із зареєстрованого на території лікарні екстреної медичної допомоги, направили запит щодо надходжень коштів на рахунок і статті їх витрат. Однак відповідь так і не отримали.

Засоби масової інформації

Проте, провівши моніторинг засобів масової інформації, з'ясували, що прокуратура вже розслідує справу з благодійними фондами при зазначеній лікарні. Що підтвердила й у відповіді за інформаційний запит:

«Встановлені порушення при отриманні, використанні у лікувальних закладах благодійної допомоги.

Так, прокуратурою міста Запоріжжя встановлено, що працівниками КУ «Міська клінічна лікарня екстреної та швидкої медичної допомоги» стягувались грошові кошти за надання медичної допомоги під виглядом благодійних внесків до благодійного фонду «Швидка допомога», 07.10.2011 до КУ «Міська клінічна лікарня екстреної та швидкої медичної допомоги» принесено 2 протести, які розглянуто та задоволено, винесено 2 постанови про дисциплінарне провадження, 2 винні особи притягнуті до дисциплінарної відповідальності».

Нібито і порушене питання частково вирішене, однак важливо було з'ясувати не конкретний випадок, а саму систему.

Інтерв'ю

Інтерв'ю з людиною, яка працює у даній сфері, причому займає певні посади, знає ситуацію із середини – найкраще, що можна навіть уявити. Під час бесіди дізналися про те, як працює система знизу догори, кому потрібні фонди, хто стоїть за страховими компаніями, чий голос диктує, які ліки потрібно приймати тощо. Умовою відвертості було залишення у секреті

імені співбесідника у матеріалі, дотримання якої насправді є одним із основних факторів збереження довіри у джерела інформації до журналіста.

Довести розказане виявилось неможливим. Втім, конкретних організацій та осіб співрозмовник не називав, розказавши лише про систему, що склалася у медичній галузі взагалі. Отже, надану ним інформацію не було можливості практично використати при написанні матеріалу: доводів не знайшли, тому цікава інформація залишилася лише в пам'яті.

ЦЕНА БЕСПЛАТНОЙ МЕДИЦИНЫ

Благотворительные фонды при больницах: спасательный круг или прибыльный бизнес?

*Максим Щербина, Татьяна Бабенко, Юлия Жовтюк,
Юлия Маловичко*

Украинское законодательство прямо не запрещает жертвовать медицинским учреждениям добровольные благотворительные взносы в любых размерах. Но требовать их, например за тот или иной анализ, рентген, кардиограмму или на лекарства для операции, врачи не имеют права. Но зачастую вынуждены. При этом большинство медицинских учреждений предпочитают не ждать, пока благотворитель сам появится, а идут по пути создания собственных благотворительных организаций. В том благотворительности при запорожских больницах, разбиралась «Правда».

Сумма медицины

В 2011 году на финансирование объектов сферы здравоохранения города (непосредственно на здания больниц и поликлиник) в бюджет развития Запорожья было заложено 7 миллионов 633 тысячи гривен. Субвенция из государственного бюджета на эти же нужды в 2011 году составила 3 миллиона 447 тысяч гривен.

На заработную плату медикам в 2011 году из общего и специального фондов сферы охраны здоровья планировалось потратить 264 миллиона 863 тысячи гривен – сумма без начислений на зарплату (при этом, согласно областной

статистике, средняя зарплата медработника в Запорожской области на весну текущего года составляла 1354 гривны – 23-е место по уровню средних зарплат сотрудников медицинской сферы Украины). На закупку оборудования и инвентаря выделялось 16 миллионов 787 тысяч, медикаментов и перевязочных материалов – 30 миллионов 787 тысяч. А, к примеру, графа «исследования и разработки» предусматривала (и еще месяц будет предусматривать) выделение из обоих фондов 142 тысяч гривен. Интересно было бы взглянуть на результаты этих «исследований и разработок» запорожских врачей. Также фондами предусматриваются средства на закупку продуктов питания для больниц, оплату коммунальных услуг и командировок, выплату пенсий и материальных вспомоществований. Итого в 2011 году на все нужды только городского здравоохранения было заложено 488 миллионов 816 тысяч гривен. Почти полмиллиарда! Актуальность данных – 1 ноября 2011 года. Подпись – Надежда Севальнева.

Много это или мало, судить не нам. С одной стороны – это пятая часть бюджета Днепропетровска на 2011 год, с другой – аналогичная сумма выделялась в этом году из бюджета Киева на подготовку города к Евро-2012.

При этом помещения больниц требуют не косметических, а капитальных ремонтов, а жалобы руководства лечебных учреждений на отсутствие финансирования идут непрерывным потоком. В такой ситуации практически единственный способ выжить для медучреждений – обращаться за помощью к спонсорам и благотворителям. О такой возможности прямо говорится в статье 18 Закона Украины «Основы законодательства Украины о здравоохранении»: «Финансирование здравоохранения осуществляется за счет государственного бюджета Украины, бюджета Республики

Крым, бюджетов местного и регионального самоуправления, фондов медицинского страхования, благотворительных фондов и любых других источников, не запрещенных законом».

Чем больше

Количество желающих творить безвозмездное добро в Запорожье растет с каждым годом. Так, по данным Главного управления юстиции в Запорожской области, по состоянию на 1 июля 2011 года в нашем регионе зарегистрировано 295 местных, всеукраинских и международных благотворительных организаций. Тогда как на аналогичный период 2010 года – на 27 подобных организацией меньше.

Сфера деятельности таких фондов – самая разнообразная. От творческого развития астрологии (Членская благотворительная организация «Запорожское авестийское объединение творческого развития астрологии») и дружбы с симфоническим оркестром (Запорожский областной фонд «Друзья симфонического оркестра») до обустройства нашего с вами благополучия (Благотворительный фонд «Счастливое будущее украинской нации») и глобального развития демократии вообще (Запорожский областной благотворительный фонд построения и развития демократического общества). Но наибольшее количество организаций-благотворителей, если, конечно, верить их названиям, созданы, чтобы оказывать безвозмездную помощь в религиозной и медицинской сферах жизни. Благотворительную религию пока оставим в стороне и попробуем разобраться с благотворительной медициной.

Соседи

Несмотря на такое обилие фондов и организаций, в большинстве случаев медучреждения Запорожья предпочитают

не обращаться за помощью к кому-то, а зачем-то регистрировать свою собственную организацию.

Безусловным лидером по количеству благотворительных фондов, зарегистрированных под одной крышей, является Запорожская областная клиническая больница. По адресу Ореховское шоссе, 10 значится сразу пять организаций: Запорожское отделение Международного фонда помощи больным с последствиями травм и заболеваний, Благотворительный фонд «Травматологии, ортопедии и спортивной медицины», Запорожский благотворительный фонд содействия развитию медицинской помощи и здравоохранения «Пульс», Запорожский благотворительный фонд «Патолог», Благотворительный фонд «Запорожский фонд помощи больным».

Две благотворительные организации находятся по адресу городской клинической многопрофильной больницы №9 – улица Счастливая, 1. Это региональный благотворительный фонд «Анестезиология и терапия неотложных состояний» и благотворительный фонд «Здоровье и милосердие».

Легендарный запорожский адрес Седова, 6 вместе с областной психиатрической больницей делит Запорожский областной благотворительный фонд «Психическое здоровье». Благотворительный фонд «Кардиологическая фондация» соседствует с областным кардиологическим диспансером – улица Победы, 78. Адрес Перспективная, 2 – общий для благотворительного фонда «Белая ромашка» и КУ «Запорожский областной противотуберкулезный клинический диспансер». Общая прописка – бульвар Гвардейский, 142 – у благотворительного фонда «Гепатоцентр» и областной инфекционной клинической больницы. А, например, членская благотворительная организация «Скорая помощь»,

расположилась, как и городская клиническая больница экстренной и скорой медицинской помощи, по адресу Победы, 80. Но сейчас несколько слов о еще одном соседстве.

Поликлиника №4

Как оказалось, перечень из 295 благотворительных организаций Запорожской области, предоставленных по нашему запросу областным управлением юстиции, неполон. В нем не хватает как минимум одной организации – Запорожского городского благотворительного фонда. О его существовании журналисты «Правды» узнали совершенно случайно – когда сдавали анализы в четвертой поликлинике Заводского района. Перед этой процедурой необходимо (естественно, совершенно добровольно, на условиях благотворительности, с абсолютно чистой совестью и помыслами) сделать небольшой взнос в благотворительный фонд. Запрос в Единый государственный реестр показал, что идентификационный код юридической osoby, указанный на квитанции, полученной нами в обмен на взнос, принадлежит Запорожскому городскому благотворительному медицинскому фонду, зарегистрированному в Шевченковском районе по улице Пищевой, 2. По этому же адресу в справочниках числится КУ «Городская больница №8».

Не незаконно

Вышеперечисленное соседство никоим образом не является нарушением закона. Оно лишь свидетельствует о том, за счет чего приходится выживать больницам. Как и не противозаконен тот факт, что учредителями благотворительных фондов являются, как правило, либо главные врачи, либо их заместители, либо завотделениями. Например, руководителем благотворительного фонда «Гепатоцентр» значится заведующая приемным отделением областной инфекционной клинической

больницы Ольга Ивановна Гостищева, а одним из основателей членской благотворительной организации «Скорая помощь» является заместитель главного врача по экономическим вопросам 5-й горбольницы Лидия Марковская.

В Украине существует целый отдельный закон, регламентирующий деятельность благотворительных организаций, – Закон Украины «О благотворительности и благотворительных организациях». В ст. 5 говорится, что основателем благотворительной организации может быть кто угодно, кроме «органов государственной власти и местного самоуправления, государственных и коммунальных предприятий, учреждений, и организаций, финансируемых из бюджета».

Даже наоборот, этим законом существование подобных благотворительных организаций всячески поощряется. Согласно 20-й статье «благотворительные организации, существующие только на членские взносы и добровольные пожертвования, освобождаются от уплаты налогов и других платежей в бюджет и специальные фонды». При этом в ст. 14, где прописаны обязанности благотворительной организации, сказано: «Благотворительная организация обязана обеспечить выполнение уставных заданий, свободный доступ к своим отчетам, документам о хозяйственной и финансовой деятельности».

Грани добровольности

Несмотря на всю обоснованность и необходимость своего существования, именно благотворительные фонды при больницах чаще всего оказываются в центре скандалов. Основная причина – нарушение этой самой благотворительной составляющей. Как правило, пациентов «забывают» поставить в

известность о том, что плату в благотворительный фонд за ту или иную процедуру они вносят по собственному желанию. Приведем лишь несколько случаев. Фамилии не указываем по просьбе опрошенных.

Алена, 19 лет:

– В сентябре лежала в отделении челюстно-лицевой хирургии 5-й больницы. Взнос – 100 гривен. На второй день после операции дают бланк, где сам пишешь сумму и фамилию, расписываешься. Когда люди спрашивали, на что эти деньги, ответ: за место, за питание, за то, что тебя сюда положили.

Денис, 28 лет:

– В приемном покое 4-й больницы на Кичкасе взнос – 20 гривен. Потом еще у некоторых требуют в самом отделении. Если не платишь, дают список, что нужно купить: лампочки, порошок, бумагу А4 и туалетную.

Л.С.:

– Я часто лечусь в стационаре неврологии областной больницы. Без денег никуда. Год назад подтверждение диагноза обходилось в 500-800 гривен. Сейчас – 200-300 гривен, да и то иногда врачи отказываются. Но я понимаю, что если не возьмут, то на обход ко мне никто не придет.

Прокуратура

О том, что сказанное выше – не пустые слова, а объективная реальность, свидетельствует ответ, полученный нами на информационный запрос в областную прокуратуру: «Прокуратурой Запорожья установлено, что сотрудниками КУ «Городская клиническая больница экстренной и скорой медицинской помощи» взимались деньги для оказания медицинской помощи под видом благотворительных взносов в

благотворительный фонд «Скорая помощь». 7 октября 2011 года в коммунальное учреждение было направлено 2 протеста, которые были рассмотрены и удовлетворены, вынесено 2 постановления о дисциплинарном производстве, две виновные особы привлечены к дисциплинарной ответственности».

А также: «Мелитопольской межрайонной прокуратурой 05.10.2011 составлен протокол в отношении должностного лица КУ «Мелитопольский детский санаторий», который получил денежные средства в сумме 1700 гривен будто в качестве благотворительного взноса в общество Красного Креста».

Плюс: «Куйбышевской межрайонной прокуратурой выявлен факт неоднократного взимания должностным лицом Розовской ЦРБ платы за предоставленные медицинские услуги. По указанному факту в отношении последних 10.10.2011 составлен протокол о совершении административного коррупционного правонарушения».

И наконец: «Аналогичные нарушения установлены прокурорами Коммунарского, Жовтневого районов Запорожья, Пологовского района».

Вредная помощь

От подобных нарушений страдает репутация тех благотворительных фондов, которые действительно помогают запорожцам. Об этой проблеме говорит директор, наверное, самого прозрачного и действенного запорожского благотворительного фонда – фонда «Счастливый ребенок», Альберт Павлов:

– У многих людей стойкая неприязнь к слову фонд формируется, начиная с так называемых фондов школы, куда родители вынуждены сдавать немалые деньги во время учебы

детей. Псевдодобровольная больничная благотворительность также приложила руку к тому, чтобы дискредитировать смысл безвозмездной помощи.

Одной из обязательных граней существования любой благотворительной организации Альберт называет прозрачность, которая выражается в регулярных публичных отчетах.

– Перед всеми нашими жертвователями мы регулярно отчитываемся на сайте www.deti.zp.ua. Индивидуально работаем с теми, кто делится крупными суммами. В конце года мы готовим аккумулированный отчет, в котором указываем все расходы за год.

Кстати, большинство опрошенных нами горожан как раз и говорят о том, что если бы были полностью уверены в том, что пожертвованные ими средства идут не в чей-то карман, а на них действительно закупаются медикаменты или производятся все те же ремонты, вопросов бы не возникало.

– Если людей принудительно заставляют платить деньги в фонд, то это уже не благотворительная, а коммерческая организация. Государство давно должно перестать делать вид, что в Украине бесплатная медицина, подытоживает Альберт.

Одной из форм такого платного медобслуживания должно стать повсеместное внедрение страховой медицины. Но для этого необходимо в первую очередь избавиться от практики двойных стандартов, когда плата в благотворительный фонд стала синонимом взятки (как это произошло в Киеве, где антимонопольный комитет запретил больницам принимать благотворительные взносы). Хотя, как показывает недавний скандал со страхованием сроком на три дня в областной детской

клинической больнице, и здесь наши чиновники найдут способ поживиться.

P.S.

И напоследок предлагаем вам ознакомиться со скриншотом страницы «Законодательная база» в разделе «Благотворительный фонд» (<http://03.zp.ua/ru/fond>) на сайте КУ «Городская клиническая больница экстренной и скорой медицинской помощи г. Запорожья», который, по-нашему скромному мнению, наиболее полно отражает ситуацию с благотворительностью в украинской медицине.

(Газета «Правда» №49 от 08.12.2011)

Хто платить і хто відповідає за чистоту в місті?

Вибір теми

Ця тема була обрана також не випадково. З одного боку, постійні звіти на телебаченні і сайті міської влади про великі обсяги роботи, які виконують комунальні підприємства, з іншого – постійні осінньо-весняні суботники, на які збираються сотні людей. А місто не стає чистішим. Чому?

Джерела інформації

У цьому дослідженні насамперед спиралися на документи. Через те, що опитування не могло дати будь-яких конкретних результатів: те, що у дворах прибирають, видно, а зони відпочинку здебільшого залишаються в жахливому стані. Це з'ясували і через виїзди на місця – парки, пляжі, сквери.

Офіційні сайти

На сайті міської влади вдалося знайти рішення про утворення бюджету та змін до нього. Підтвердила отримані цифри і відповідь на інформаційний запит.

За звітом комунальних підприємств на тому ж сайті міської влади знайшли перелік підприємств, які відповідають за чистоту міста.

Цікавою була і інформація, отримана із «Програми благоустрою міста та фінансування комунальних підприємств на утворення та поповнення статутних капіталів на 2011–2013 роки», у якій зазначений перелік об'єктів, які знаходяться у комунальній власності і які, відповідно, обслуговують комунальні підприємства за рахунок бюджетних коштів.

У розділі *«Фінансування робіт по благоустрою міста за рахунок коштів загального та спеціального фонду бюджету міста на 2011 рік – 90245,372 тис. грн., у тому числі:*

1.7 Догляд за зеленими насадженнями – 11118,847 тис. грн.

1.8 Прибирання газонів, парків, скверів (прибирання листя) – 3000,59 тис. грн.

1.19 Благоустрій і утримання міських пляжів – 351,32 тис. грн.

1.24 Догляд за зеленими насадженнями Ландшафтного парку «Вознесенівський» та парку «Перемоги» – 235,0 тис. грн.

1.25 Утримання Ландшафтного парку «Вознесінівський» та парку «Перемоги» – 350,0 тис. грн.

1.31 Забезпечення належного санітарного та екологічного стану території районів міста – 264,156 тис. грн.»...

Суми значні. Однак, яка робота цими коштами оплачується?

Інформаційні запити

Із відповіді на запит до міської ради дізналися, що станом на 21.11.2011 рік на благоустрій міста було виділено із загального бюджету міста фінансування трохи більше 77 мільйонів гривень.

Для з'ясування за кожним комунальним підприємством, яке має відношення до чистоти міста, виконуваного обсягу роботи і фактично сплачених коштів із міського бюджету, надсилаємо інформаційний запит на міську раду (у випадку неправильно вказаного розпорядника, за Законом України «Про доступ до публічної інформації» запит мають спрямувати «за адресою» і про це повідомити запитувача):

«...просимо надати інформацію. про:

1) перелік робіт, що виконує комунальне ремонтно-будівельне підприємство «Зеленбуд»

2) обсяг бюджетного фінансування комунального ремонтно-будівельного підприємства «Зеленбуд» поквартально,

за період 01.01.2010 – 01.12.2011 рр., з переліком профінансованих статей та їх обсягами».

КРБП «Зеленбуд» надсилає відповідь, що за 10 місяців поточного року відбулося фінансування у розмірі 14205,6 тис. гривень, при цьому виконувалися роботи, згідно переліку в 79 пунктів:

«очищення доріжок від трави, садіння квітів, садіння кущів троянд, стрижка газонних бордюрів, стрижка бордюрів квітників, очищення кореневищ канн, очищення урн від сміття, вибіркове вирізування квіток, що відцвіли», тощо.

Паралельно також надсилається запит із подібним змістом до КП «Титан» і КАТП «Комунсантрансекологія».

КП «Титан» подає звіт на 5 сторінках про свою діяльність із зазначенням отриманих коштів із бюджету. Деякі роботи, зазначені у наданому звіті співпадають із діяльністю КРБП «Зеленбуд». Серед цікавих фрагментів документу:

«щоденне прибирання пляжів, санітарне оброблення пляжів, парків» тощо.

Від КАТП «Комунсантрансекологія» відповідь не надійшла.

Робота із засобами масової інформації

Моніторинг ЗМІ надав можливість з'ясувати про нібито злиття КАТП «Комунсантрансекологія» з ТОВ «Ремондіс», який взяв на себе функцію обслуговування придомових територій, з вивозу й утилізації сміття. Нібито з того часу «Комунсантрансекологія» припинило свою діяльність, однак

офіційно, як з'ясувалося, через запит, підприємство існує і при цьому залишилося комунальним підприємством. Однак жодних згадувань про нього на сайті міської ради немає.

Поспілкуватися із керівництвом ані «Ремондіса», ані «Комунсантрансекологія» не вдалося. Як і з директором ще одного підприємства, який має безпосереднє відношення до діяльності із сміттям. Відкладення розмови могло говорити лише про те, що приховувати є що.

Виїзд на місце

На сайті міської ради потрапили в ході пошуку інформації на документ минулого року, у якому була вказана сума в 300 тисяч гривень, які були перераховані КАТП «Комунсантрансекологія» за компенсацію оренди ділянки землі під полігон твердих побутових відходів.

Згодом натрапили навіть на оголошення про проведення тендеру на розробку проекту полігону. Однак прибуття на місце «подій» лише показало, що жодного кроку для розбудови полігону ніхто не робив. А як сказали місцеві жителі, протягом другого року тут навіть ніхто і не показувався.

Аналіз інформації

Аналіз інформації базувався насамперед на співставленні отриманих цифр і простеженні логіки подій. Серед цифр розглядали не лише кошти, виділені із бюджету, а й кількість об'єктів, які обслуговують комунальні підприємства за ці кошти. І там було, що співставляти!

Реакція на публікацію

Всі наведені публікації мали ту або іншу реакцію. До редакції заходили, висловлювали свої погляди за телефоном, давали поради, розповідали дійсний стан речей. Однак за реакцією за цим розслідуванням вдалося зробити продовження. Значить – все вийшло, і робота журналістів дала поштовх до активності у вирішенні проблеми.

ДЕНЬГИ НА МУСОР...

...причем немалые, выделяют из горбюджета, но кто где наводит порядок – разобраться сложно

Вадим Ерченко, Олег Рибий, Анна Засорина, Ирина Погоренная

Все мы помним, как в сентябре этого года мэр Александр Син, созвав журналистов, посетил некоторые запорожские дворы. Картина, представшая перед глазами градоначальника, была не очень радужной – спиленные деревья, горы строительного мусора, стихийные свалки, захлапленные контейнерные площадки. Причина такого состояния – отсутствие взаимодействия между жилищниками и ООО «Ремондис». Тогда же последовало поручение всем службам прийти к консенсусу и навести порядок. Эта ситуация подвигла журналистов «Правды» копнуть глубже и разобраться, какие структуры отвечают за те или иные участки в нашем граде и сколько на эти нужды выделяют бюджетных средств.

Скажем сразу, что задача эта оказалась не из простых. На сайте мэрии коммунальщики рапортуют о ежедневной уборке парков, пляжей и скверов, высадке сотен деревьев и кустов. У нас ненароком даже создалось впечатление, что мы живем в самом чистом и самом зеленом городе не то что страны, а и всей Восточной Европы. Однако суровая реальность, с которой каждый горожанин сталкивается каждый день, говорит об обратном. Но от слов перейдем к цифрам. Всего на благоустройство города по состоянию на 21 ноября сего года было выделено 77 миллионов гривен. Из них почти 2,5

миллиона перечислили управлению коммунального хозяйства и дорожного строительства Запорожского горсовета на уборку газонов, парков и скверов (при запланированных 3 миллионах). Помимо этого, по этой же статье финансируют и райадминистрации. В частности, Заводскому району выделили 99600 тысяч гривен, Шевченковскому и Коммунарскому – по 99 тысяч, Ленинскому – 10 тысяч, Орджоникидзевокому – всего 793 гривны. В программе благоустройства города и финансирования коммунальных предприятий на 2011-2013 годы говорится о том, что получателями средств для выполнения интересующих нас мероприятий являются КП «Зеленстрой» и КП «Титан».

Чисто там, где чистые отчеты?

Вот в эти два предприятия мы и отправили по запросу, в которых поинтересовались перечнем выполняемых работы и, естественно, потраченными средствами по каждому пункту. Конечно же, полученные ответы содержали куда меньше информации, чем мы просили, но и без того было чему удивиться. К примеру, если сравнивать суммы, выделенные на уборку газонов, скверов и парков в 2010-2011 годах, на ум приходит вывод, что поквартальное финансирование производится проверенным многими поколениями методом – наобум.

Годовые итоговые суммы отличаются друг от друга буквально на 40 тысяч гривен. Подобная математика наводит на размышления, что в первую очередь эти средства выделялись для того, чтобы быть выделенными, без учета погодных условий и осадков, характерных для каждого времени года.

Еще одна графа, нас заинтересовавшая, – «уход за зелеными насаждениями». За 11 месяцев 2011 года

финансирование этого вида работ составило свыше 10 миллионов гривен. Частные компании под таким уходом подразумевают следующее: «подготовка почвы, в том числе очистка от сорняков и улучшение состава, посев травосмеси газона, организация подкормки полива, регулярная обработка с целью защиты от вредителей, стрижка и расчесывание газона, работы по формированию кроны деревьев и кустарников, санитарная и декоративная обрезка, удаление поросли». Мы, конечно, не специалисты, но все, что мы можем наблюдать на протяжении года, – редкую прополку, покос газонов, полив, традиционную побелку и, как следствие, в большинстве случаев беспорядочный рост зеленых насаждений.

Далее в нашем хит-параде следует «посадка деревьев и кустарников». За те же 11 месяцев управление коммунального хозяйства на эти нужды выделило 926 тысяч гривен. Причем 650 тысяч потратили только в октябре-ноябре. Любопытно, что данный вид работ вынесен отдельным пунктом лишь в Программе благоустройства города от 05.10.2011. В нем отмечалось, что для посадки деревьев, кустов, многовековых цветов (всего 100 единиц) и обустройства газонов планируется выделить 43,5 тысячи гривен. В то же время в отчетах «Зеленстрой» за три месяца (от 29.08.2011 – по 23.10.2011) указывается, что посажено 872 дерева и 10866 кустов. Что касается многолетних цветов, то здесь мы столкнулись с поистине волшебной арифметикой. В Коммунарском районе их посажено на 160 м², в остальных районах – 1131 штуку. Да, нам, как и тебе, дорогой наш читатель, также непонятно, почему в одном случае отчитываются в метрах, в другом – в единицах. Зачем депутатам, громаде, которые имеют полное право знать, что делается по благоустройству города, такие ребусы? Но что мы все о «Зеленстрое», да о «Зеленстрое». Как показал ответ из КП «Титан», в этом учреждении с фантазией тоже все в порядке.

Песок в осенней листве

Нет, это отнюдь не строчка из хокку, а краткое описание того, что можно наблюдать на Центральном пляже в декабре месяце. Хотя в отчете этого коммунального предприятия говорится о том, что данная территория убирается ежедневно. И урны очищаются изо дня в день. Однако мы лицезрели совсем иной пейзаж. Собственно вот он – на фотографиях.

Правобережный пляж, который также закреплен за «Титаном», находится не в лучшем состоянии. Помимо мусора, на обоих объектах наблюдается печальное состояние кабинок для переодевания и грибков, хотя в отчете указывается, что ремонт и покраска малых архитектурных форм в количестве четырех штук были выполнены.

Что касается денег, то на содержание и благоустройство пляжей управлению коммунхоза было выделено 350 тысяч гривен.

Отклоняясь от темы мусора и его уборки, хотелось бы отметить, что в октябре «Титан» отчитался о содержании 36 фонтанов. Согласно же Программе благоустройства города в коммунальной собственности находится 30 фонтанов. А в соответствии с программой распределения расходов бюджета города на 2011-2013 годы в содержании нуждаются 33 фонтана. Вновь загадка.

Как видите, при получении ответов из вышеуказанных структур у нас возникло еще больше вопросов. Поэтому мы обратились в управление коммунального хозяйства, дабы его начальник Александр Василенко разъяснил нам те пункты, которые вызвали у нас недоумение. Но в управлении нам порекомендовали... отправить еще один запрос. Несомненно, мы так и поступим.

No comments

Описывая ситуацию с уборкой мусора коммунальными предприятиями, мы не могли не коснуться темы вывоза бытовых отходов из городских дворов. Как показал опрос, проведенный нашими журналистами в каждом районе города, запорожцы этим процессом на данный момент довольны и оценивают как минимум на семь баллов из 10-ти. Площадки для контейнеров стали более ухоженными, мусор в баках не простаивает. Даже в частном секторе нареканий оказалось немного. Однако на одной из своих недавних пресс-конференций Александр Ченсанович, помимо проблемы взаимодействия «Ремондиса» с коммунальщиками, озвучил еще одну: «Сегодня в городе вывозом бытовых отходов занимаются две компании: «Ремондис» и «Граник». Работают они на одних и тех же территориях, ввиду чего и возникла проблема. Мусор одних оказывается в урнах других и наоборот». Естественно, у нас возникло желание пообщаться с каждым из вышеназванных предприятий на предмет охватываемой территории, количества вывезенного мусора, тарифов, но наша затея потерпела крах.

С директором «Ремондиса» Геннадием Сербиненко мы пытались связаться на протяжении двух недель. Один телефонный разговор, в котором мы предварительно обговорили удобный для встречи день, таки состоялся. Но дальше этого дело не пошло. Практически ежедневно секретарь нас кормил обещаниями в очередной раз напомнить шефу о нашем звонке. Хотя о возможной причине ухода в подполье Геннадия Николаевича мы догадываемся. Догадаются и внимательные читатели последних номеров «Правды». Уголовное дело. В свою очередь, директор «Граника» Геннадий Дубов изначально дал понять, что даст ответы на интересующие нас вопросы лишь после выхода этой публикации: «Возможно, что мы сможем

прокомментировать, только после выхода статьи. В следующем выпуске. Такая политика учредителей компании». А интересовало-то нас всего ничего – объем и виды услуг, перспективность запорожского рынка по вывозу бытовых отходов и прочее. Чего же вы все опасаетесь?

Ни земли, ни денег?

Интересуясь падениями и взлетами «Ремондиса» с момента его появления на запорожских просторах и слияния с КП «Коммунсантрансэкология», нам стала любопытна судьба полигона бытовых отходов №3, о создании которого активно говорил бывший директор предприятия Андрей Козак. Несколько лет назад, если судить по публикациям в местной прессе, город без него просто утонул бы в мусоре. Напомним, что изначально кладбище для отходов нашей жизнедеятельности должно было появиться в балке Партизанской, что на Верхней Хортице. Однако громада выразила свой категорический протест. Тогда власти и руководство «Ремондиса» стали искать новый плацдарм, который бы всех устроил. В феврале 2009 года экс-глава Запорожской облгосадминистрации Александр Старух подписал распоряжение о выделении земельного участка общей площадью 50 га на территории Солнечного сельсовета. Полигон должен был располагаться между селом Высокогорным и Канцеровской балкой и занимать 27 га. Что интересно, решением сессии горсовета от 19.05.2010 «Коммунсантрансэкологии», предприятию, которое является частью «Ремондиса» (49% акций) и самостоятельно не оказывает никаких услуг, выделили 300 тысяч гривен. Цель: «Відшкодування вартості втрат сільськогосподарського виробництва для отримання державного акту на право постійного користування земельною ділянкою ЗКАТІ 082801

«Комунсантрансекологія» для будівництва та функціонування полігону твердих побутових відходів №3». Дошли ли эти средства до крестьян, нам пока неизвестно. Однако побывав на месте предполагаемого полигона (если верить карте), оказалось, что на вышеуказанных гектарах находится газопроводная ветка. В свою очередь, местные жители рассказали нам о том, что разговоры о создании полигона смолкли больше года назад. Тогда возникают вполне резонные вопросы: на что пошли 300 тысяч и где же полигон?

P.S.

В этой статье мы задали больше вопросов, чем предоставили ответов. Поэтому обязуемся восполнить имеющиеся пробелы в следующих номерах «Правды». А в промежуточном резюме приведем вам впечатления Александра Сина, которые он получил при посещении Тбилиси: «У них весьма интересный опыт по очистке города от мусора. Вначале этим занимался частный бизнес. Потом власти пришли к выводу, что он работает неэффективно. Поэтому там два года назад создали городскую муниципальную компанию, которая занимается уборкой. Сейчас дворники и автомобили входят в одну компанию. Таким образом была решена проблема ответственности».

(Газета «Правда» №50 от 15.12.2011)

ДЕНЬГИ В ПЕСОК

Куда уходят бюджетные средства, выделяемые на уборку Центрального пляжа?

Владимир Носков

В предыдущем номере «Правды» мы опубликовали очередное журналистское расследование, посвященное уборке мусора в Запорожье. Среди прочего авторы материала отметили: в текущем году около 350 тысяч гривен было выделено из городского бюджета на «санитарную обработку пляжей».

Ловкость рук

Согласно отчетам коммунального предприятия «Титан», которое осваивает средства на эти цели, пляжи убираются регулярно. Собственно, коммунальных пляжей в городе три. Два из них представляют собой пляж, расположенный ниже бульвара Шевченко и более известный в народе как Ждановский. Он поделен на две части, каждая из которых последние годы находится в долгосрочной аренде у частных фирм. Еще один пляж – Правобережный – остается в коммунальной собственности. По нему вопросов нет. А вот почему за бюджетные средства убираются частные пляжи, общественность имеет право знать. За разъяснениями мы обратились в ООО «Скарабей-7», которое арендует левую половину Ждановского пляжа.

– У нас заключен договор аренды с горисполкомом, согласно которому мы обязаны самостоятельно осуществлять уборку пляжа, – рассказал «Правде» директор этого

предприятия Александр Чупилко. – Договор мы соблюдаем неукоснительно, летом за чистотой следят четыре сотрудника, зимой – два. С 2007 года мы не прибегали для этого к услугам коммунальщиков.

По нашим данным, аналогичный договор с городской властью заключен у арендаторов правой части Ждановского пляжа – фирмой «Агротехбуд-2000». В то же время все годы, которые пляжи находятся в аренде, на их уборку из городского бюджета продолжают выделяться суммы, сопоставимые с «пляжной сметой» нынешнего года.

Ложный вызов

Помнится, несколько месяцев назад, еще в разгар пляжного сезона, начальник городского управления коммунального хозяйства и дорожного строительства Александр Василенко пригласил съемочную группу одного из городских телеканалов на Центральный пляж, где озвучил информацию о том, что эта территория передана коммунальному предприятию «Титан».

Кем принималось соответствующее официальное решение – неизвестно. Так или иначе, но арендаторам пляжей ничего о нем неведомо. Договора аренды с ними никто не расторгал, они остаются полноправными арендаторами описываемых территорий. Не исключено, что на момент подготовки этого телесюжета инициаторы передачи пляжа в распоряжение КП не рассчитывали на то, что губернаторское кресло в скором времени займет Александр Пеклушенко.

Так или иначе, но ситуация весьма походит на введение горожан в заблуждение – сознательное или по оплошности. А поиском «освоенных» на уборку и облагораживание Центрального пляжа средств городского бюджета, думается,

следовало бы заняться и правоохранителям, а не только журналистам.

Александр Онищенко, член Общественного совета при Запорожской облгосадминистрации:

– Вопрос расходования коммунальными предприятиями города бюджетных денег на уборку пляжей – это частный вопрос одной большой проблемы, которую, я считаю, крайне необходимо в кратчайшие сроки решить руководству города. Основная проблема – финансовая «закрытость» для жителей города коммунальных предприятий и отсутствие возможности общественного контроля за освоением бюджетных денег. Громада сейчас не может в режиме реального времени контролировать выполняемые коммунальными предприятиями работы и расходы на них. Если информация о предоставленных услугах и появляется, то через значительное время, когда уже нельзя точно определить: оказывалась ли услуга, в полном ли объеме? Избежать этого можно, только сделав работу с бюджетными деньгами прозрачной, а коммунальные предприятия – доступными для контроля со стороны общественности.

(Газета «Правда» №51 от 22.12.2011)

Рекомендації для викладачів

В рамках проекту «Практична школа журналістських розслідувань» відбувалося в два етапи: навчальні тренінги і безпосереднє проведення журналістських розслідувань. Теми тренінгів обиралися виходячи з того, з якими проблемами доведеться зустрітися на практиці. До викладання були залучені особи, які знають не лише в теорії як має працювати журналіст, але і мають практичний досвід роботи, стикалися з певними проблемами і знають, як їх вирішити або запобігти. Тож теми начальних тренінгів були такі:

«Розслідування у журналістиці та криміналістиці: спільне та відмінне» – важливість теми обумовлена насамперед необхідністю розраховувати на можливості саме журналістики і не переходити межу між криміналістикою (з її специфікою і правовою можливістю) і журналістикою; ставити відповідні цілі і завдання. Юнацький максималізм може завести журналіста мати негативні наслідки як для самого розслідувача, так і для видання взагалі.

«Послідовність проведення журналістського дослідження. Джерела інформації при проведенні журналістського розслідування» – розробка плану проведення

журналістського розслідування – від вибору теми до підготовки публікації – є для «новачків» певною проблемою.

Розуміння студентами актуальності теми як часто описаної, орієнтація на свої інтереси, а не на інтереси читачів, неврахування аудиторії видання і можливої реакції – це лише деякі проблеми, які виникають при виборі теми. Також при неповному розумінні суті роботи студенти намагаються знайти таку тему, яка, на їхню думку, має викликати резонанс у суспільстві, стати скандальною, при цьому забуваючи про можливу небезпеку і недооцінюючи свій рівень професіоналізму.

Після моніторингу засобів масової інформації на предмет порушення обраної проблеми, студенти намагаються не знайти свій кут висвітлення теми, а стати на бік тих, хто про це вже говорив. У гіршому випадку стараються довести протилежне від написаного, необ'єктивно оцінюючи ситуацію.

Увага була приділена і наявним в мережі Інтернет реєстрам і базам даних, довідковим друкованим матеріалам.

Зважаючи на особливості роботи з різними джерелами інформації саме при проведенні журналістського розслідування, робився акцент на різниці й специфіці підходів, починаючи від інтерв'ю з безпосередніми учасниками подій до роботи з документами. Люди, документи і місце події – основні джерела інформації, кожен із яких потребує свого підходу. Не припустимо під час проведення розслідування залишати місце для здогадок, до всього варто дійти доказами. Тому важливо ставити конкретні й уточнюючі запитання, навчитися формулювати конкретні запити, бачити на місці події саме те, що там справді є, а не домислювати, що могло бути.

Також серед проблем, які варто передбачити, – це намагання зупинитися на початку розслідування, коли отримали підтвердження своїй думці, при цьому залишивши поза увагою погляди причетних до проблеми.

Певні проблеми виникають при аналізуванні зібраної інформації. Насамперед через намагання підлаштувати дані під власне бачення причин без урахування реального стану речей. Окрім того, варто зважати на те, що якщо збирати інформацію під силу майже кожному, то для подальшої роботи з матеріалом треба мати схильність до аналізу, вміння співставляти документи, вибудовувати логіку подій, встановлювати причинно-наслідкову лінію.

Намагання журналістів-початківців умістити в одному матеріалі все, що вдалося почути і побачити. При цьому не лише розпорошується проблема, а й матеріал перетворюється лише в констатацію фактів, залишивши аналітичну складову поза увагою.

«Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування: структура і підпорядкування. Місцеві і державний бюджети» – цей тренінг став передмовою до вивчення Закону України «Про доступ до публічної інформації». Для того, щоб не гаяти час і відразу надсилати запит відповідному розпоряднику інформації, необхідно знати, хто і за що відповідає і хто кому підпорядковується. Окрім того, дана тема досить важливою є і в плані розуміння формування бюджетів – тобто із чийх коштів вони складаються, яким чином відбуваються розподіли бюджетних коштів, хто бере в цьому участь тощо. Особлива увага була приділена тому, як «читати» бюджети.

«Інформаційні запити як джерело інформації. Закон України «Про доступ до публічної інформації» – цей закон надав змогу журналістам в п'ятиденний термін отримувати інформацію, яка є у розпорядженні представників органів влади, монополістів ринку, структур, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів. Тобто інформаційні запити стали тим джерелом інформації, без якого майже не обходиться жодне журналістське розслідування. Мова йшла про те, як складати запит, у якій формі подавати й отримувати відповідь, яка передбачена відповідальність за ненадання відповіді, подальші кроки при негативній практиці отримання інформації за запитом.

«Корупція: поняття, ознаки, покарання. Закон «Про протидію корупції» – тема корупції є однією з улюблених для інвестигейторів. Тому особлива увага була приділена постатейному поясненню Закону – хто підпадає під суб'єкти корупції, що вважається корупцією, які дії та за яких умов можна розглядати як корупційні, які покарання передбачені за виявлення корупційних дій, на кого покладено контроль за корупційними діями тощо.

«Роль гендеру при підготовці журналістського розслідування» – цей тренінг насамперед базувався на тому, що починаючи роботу з джерелами інформації, варто пам'ятати про те, що у жінок і чоловіків, молоді і людей старшого покоління, в осіб різного рівня достатку можуть бути абсолютно різні погляди й на одну проблему. Окрім того, у ході тренінгу було доведено, що чоловіки і жінки приділяють першу увагу різним

об'єктам. Про ці особливості варто пам'ятати особливо коли проводиться опитування причетних до проблеми, яка розглядається.

«Правові аспекти захисту журналістів-розслідувачів»
– велика увага приділялася безпеці проведення журналістських розслідувань. І хоча обрані теми не мали створити особисту небезпеку для учасників (вони не торкалися кримінальних питань), тем не менш, питанням безпеки журналістів був присвячений окремий тренінг, а перед виконанням кожного завдання розглядалися конкретні моменти, які варто врахувати, щоб не потрапити у неприємні ситуації. До того ж під час навчання приділялася увагу тому, які права має журналіст щодо запису на диктофон і відеокамеру, що / кого, коли і де може фотографувати, на які статті законів варто при цьому посилатися. При цьому робився акцент не лише на тому, як небезпечно провести розслідування, а й як підстрахуватися на випадок можливих судових позовів після опублікування матеріалу. Для цього студентам було запропоновано вести щоденники, у які щодня записувався кожний крок, що був зроблений, із зазначенням часу і місця зустрічей, тривалості розмов, їх результати; оглядово подавалися висновки моніторингу, робилися помітки щодо почутого за зазначеною темою. В електронному вигляді зберігалися записи розмов, скріншоти сайтів і відскановані матеріали, фотографії з місця подій.

Ці записи допомогли й під час підготовки матеріалу до друку.

Після проведення тренінгів навчальна група почала на практиці проводити власні журналістські розслідування. Зазначимо, що в кожній групі було по чотири студента-журналіста, а також журналіст-куратор, який вже мав досвід роботи не лише в журналістиці, а й в проведенні журналістських розслідувань. Однак функція куратора полягала в координації роботи групи, контролі за виконанням завдань і наданні допомоги при підготовці друкованого матеріалу.

Підготовлені під час тренінгів студенти, відчуваючи допомогу досвідчених журналістів, із завданням впоралися. За результатами проекту, вже після підготовки основних запланованих матеріалів, для перевірки рівня засвоєння знань, студентам було запропоновано розробити план власного журналістського розслідування із зазначенням обраної теми, можливих реальних джерел інформації із формуванням відповідних інформаційних запитів, учасників інтерв'ю, інших джерел інформації. З цією роботою учні «Практичної школи журналістських розслідувань» впоралися.

Тези тренінгів

Хто підкаже тему?

- Сам журналіст, якщо є знавцем у певній сфері;
- власні спостереження журналіста,
- завдання редакції підготувати матеріал на гостру тему
- гучні соціально-важливі події, у тому числі конфліктні ситуації з політичної, економічного, судово-карної або іншої сфери;
- наявність документів і фактів, на яких наявна підвищена суспільна увага...

Першочергові джерела

- Офіційні документи (розпорядження, постанови, законодавчі акти органів влади, заяви прес-служб, керівників відомств)
- публікації в інших ЗМІ,
- звернення в редакцію,
- рішення судових та правоохоронних органів,
- інформація, отримана від неурядових організацій...

Етапи розслідування:

- отримання та виявлення фактів,
- простеження зв'язків між ними шляхом роботи з джерелами та документами;
- встановлення найбільш об'єктивної версії;
- журналістський матеріал.

План проведення розслідування:

- збір інформації, робота з джерелами інформації;
- співставлення отриманої інформації;
- збір додаткової (уточнюючої інформації);
- аналіз інформації;
- генеральне інтерв'ю (може бути й на початку роботи);
- підготовка журналістського матеріалу;
- юридична експертиза;
- друк матеріалу;
- відстеження реакції.

Де шукати інформацію?

Усі джерела інформації можна поділити на три групи:

- 1) документи
- 2) люди,
- 3) власне спостереження.

Сказати, яке з них головне не можна: всі вони доповнюють одна одну. До того ж варто пам'ятати, що при проведенні журналістського розслідування спиратися тільки на одну групу джерел, не вийде. Адже однією з особливостей цього жанру є те, що робота з джерелами відбувається ланцюжком: одне джерело приводить до іншого. Паралельний збір інформації навряд чи дасть змогу говорити про об'єктивність і відповісти на запитання, чому саме так відбувається.

Проблеми, які можуть виникнути при зборі інформації:

- необ'єктивна інформація з боку влади;
- неточна інформація спеціалістів з певних питань;
- необізнаність посадовців про ситуацію, яка досліджується;
- небажання населення йти на контакт;
- зсунення акцентів респондентів від основної теми розслідування на інші проблеми;
- відсутність реальної інформації в опитуваних тощо.

Є одна особливість роботи із джерелами інформації при проведенні журналістського розслідування. Вона полягає в тому, що відбувається ланцюжком – одне джерело приводить до наступного. Якщо працювати паралельно з різними джерелами інформації (проводити без попереднього ознайомлення з документами інтерв'ю чи навпаки, моніторити засоби масової інформації та паралельно спілкуватися з учасниками події та спостерігачами), вірогідність зайти у глухий кут дуже велика, якщо й при цьому різні люди діють на своїй обраній ділянці, не спілкуючись один з одним. У результаті буде велика кількість зібраного матеріалу, який буде суперечити один одному і не призведе до конкретних висновків. У кращому випадку зможе вийти описова публікація, у якій журналіст зможе подати різні погляди на проблему.

Розслідуючи той або інший злочин, журналіст не має забувати про те, що предмет його інтересу має співвідноситися із значними для суспільства функціями, здійснювати які покликана саме журналістика. Тобто він зобов'язаний не просто з'ясувати злочин (це завдання правоохоронних органів, а не ЗМІ), але зрозуміло і талановито показати, чому так відбувалося, які соціальні механізми буксують, що породжує зло і що заважає його викоріненню.

Адже основна мета журналістського розслідування – докопатися до фактів, що лежать глибоко під поверхнею, щоб допомогти читачу у розумінні того, що відбувається в складному світі.

Проводячи розслідування, журналіст має постійно дотримуватися меж обраного предмету. У ході проведення журналістського розслідування з'ясовується багато різних моментів, які можуть не відноситися безпосередньо до обраної теми. Однак розпилювання призведе лише до того, що поставлена мета не буде виконана.

ЗМІСТ

Куди поділися дитячі садки?	4
Вибір теми	4
Джерела інформації	5
Аналіз інформації	20
Підготовка матеріалу	21
Куди йдуть кошти медицини?	33
Вибір теми	33
Джерела інформації	33
Хто платить і хто відповідає за чистоту в місті?	51
Вибір теми	51
Джерела інформації	51
Аналіз інформації	56
Реакція на публікацію	56
Рекомендації для викладачів	67
Тези тренінгів	73
Хто підкаже тему?	73

Першочергові джерела.....	73
Етапи розслідування:	74
План проведення розслідування:.....	74
Де шукати інформацію?.....	75

Відгуки про «Практичну школу журналістських розслідувань»

Алина: Четыре года обучения плюс, какой-никакой практический курс в университете мой багаж знаний о журналистике, можно сказать, сформировали. Хотя «практический курс», наверное, громко сказано, потому как постоянно все приходилось делать по принципу «повезет-не повезет». Ведь, как известно, практиканты очень редко кому нужны, а поэтому, если и были какие-то ошибки, то они практически не исправлялись (и позже наверняка повторялись). А занятия в «Практической школе ЖР», в моем конкретно запущенном случае, начертили в голове общую схему действий: с чего или с кого начинать, что нужно для того, чтобы составить полную картину, роль самых мелких деталей. Если и раньше опросы, интервью давались легко, то запросы на информацию казались непреодолимой преградой в получении официальной информации. Теперь же я уверена, что смогу сформулировать запрос так, что никому и в голову не придет отвертеться от ответа на него.

... В ходе практического курса мы по-настоящему почувствовали на себе пословицу «Журналиста ноги кормят». Так набегались по разным адресам, с таким количеством людей за это время общались, немного уставали, физически. И нам понравилось! Но мало... Теперь буду стараться реализовывать полученные знания и развивать в себе способности.

Антонина: Что же касается практической части «Школы журналистских расследований», то могу сказать, что было непривычно и увлекательно. Почувствовала себя настоящим журналистом=). Конечно, все было все не очень гладко, но возникающие проблемы касались только меня лично. Мне было тяжело приставать к незнакомым людям с вопросами или много раз

звонить в Прокуратуру, когда со мной не хотели говорить (мягко говоря=)). Но все равно я понимаю, что для меня это полезно и в дальнейшем пригодится.

Юлия: Проект «Практическая школа журналистских расследований» очень интересный и успешный. За время тренингов я узнала достаточно много информации, о которой в университете не услышала за 3 года. Это не обучение, а реальная практика. Мы не переписывали тупо материал, как на лекциях, а в ходе разговоров узнавали и запоминали новую информацию. Мы не только слушали наших тренеров, но могли смотреть и слушать это все на примерах. Практическая часть дала понять, что это все нелегко. В ходе работы возникают множество трудностей, которые нужно решать, а не уходить от них.

Татьяна: Мои ожидания от данного курса оправдались на все 200%! Появилось желание работать именно в направлении расследований, побольше практиковаться. Примеры тренеров и их реальные расследования вдохновляют и доказывают, что это трудно, опасно, но всегда вызывает общественный резонанс и является действенным инструментом воздействия на власть или другие структуры.